

Studie 11 “Terugval”

1. Intro: niet nog eens dezelfde verhalen

De les van deze week bespreekt verschillende Bijbelse verhalen waarin mensen met tegenslag, pijn, teleurstelling en verwarring geconfronteerd worden: de storm op het meer, de bloedvloeiende vrouw, Job, de Emmaüsgangers en de hoop van Romeinen 8. Omdat deze verhalen al uitgebreid in de studiegids aan bod komen, heb ik ervoor gekozen om deze studie vanuit een iets andere invalshoek te benaderen. Ik zal daarom niet vooral opnieuw de verhalen navertellen, maar enkele Bijbelse passages wat dieper analyseren, terwijl we tegelijk stilstaan bij de onderliggende vraag die achter al deze verhalen ligt: wat doet lijden met ons geloof, en kan God lijden gebruiken om ons geestelijk te vormen?

Dat brengt ons bij een klassieke vraag uit de theologie en filosofie: de vraag naar de theodicee. Een theodicee is een filosofische en theologische poging om het bestaan van kwaad en lijden in de wereld te rechtvaardigen/uitleggen, ondanks het geloof in een almachtige en volmaakt goede God. In een wereld vol lijden horen we soms cliché antwoorden zoals: “Alles gebeurt met een reden” of “God zal er wel iets moois van maken”. Dergelijke antwoorden kunnen troost bieden, maar soms wordt het te snel gezegd, alsof de pijn zelf daardoor minder werkelijk wordt.

Een belangrijke benadering binnen de christelijke traditie is de zogenaamde “soul-making theodicy”: de gedachte dat God mensen niet alleen wil redden uit pijn, maar hen ook kan vormen doorheen pijn. Deze gedachte wordt vaak verbonden met Irenaeus, een kerkvader uit de tweede eeuw, en later filosofisch uitgewerkt door John Hick. Kort gezegd: mensen worden niet kant-en-klaar geboren als volgroeide morele en geestelijke wezens. Zij groeien, worstelen, leren vertrouwen, leren liefhebben, leren volharden. De vraag is echter: is dit Bijbels verantwoord? Of maken wij daarmee van God iemand die lijden nodig heeft om ons beter te maken? Doorheen deze studie zullen we proberen die vraag te beantwoorden.

Samenoverleggen

1. Wat doet het met jou wanneer iemand zegt: “God gebruikt dit lijden om jou te vormen”? Ervaar je dat als troost?
2. Welke zinnen over lijden heb jij vroeger gehoord die misschien goed bedoeld waren, maar toch pijnlijk of te eenvoudig klonken?
3. Heb jij ooit een moeilijke periode meegemaakt waarvan je achteraf kunt zeggen dat je er geestelijk of persoonlijk door gegroeid bent?

2. Verdrukking, beproefdheid en hoop (Romeinen 5:3-5)

Paulus schrijft:

“En niet alleen (hierin), maar wij roemen ook in de verdrukkingen, daar wij weten, dat de verdrukking volharding uitwerkt, en de volharding beproefdheid, en de beproefdheid hoop; en de hoop maakt niet beschaamd, omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door de heilige Geest, die ons gegeven is.” (Rom 5:3-5, NBG51)

De gedachtegang van Paulus is verrassend. Wij zouden de volgorde waarschijnlijk anders formuleren. Misschien zouden wij zeggen: geloof brengt hoop, hoop geeft kracht, en die kracht helpt ons om moeilijkheden te doorstaan, toch? Interessant genoeg, Paulus beschrijft bijna het omgekeerde traject. Hij begint niet bij geloof of hoop, maar bij verdrukking. Daarna volgen volharding en beproefdheid. Pas aan het einde verschijnt de hoop. Het is alsof hij de lezer uitnodigt om terug te kijken op de weg die reeds werd afgelegd en daar iets te ontdekken wat onderweg nauwelijks zichtbaar was.

Het sleutelwoord in deze reeks is wellicht "*beproefdheid*". Het Griekse woord *dokimē* verwijst naar iets dat na onderzoek betrouwbaar is bevonden. In de oudheid werd goud verhit om de onzuiverheden zichtbaar te maken. Het vuur voegde niets toe aan het metaal; het bracht aan het licht wat erin aanwezig was. Paulus lijkt een vergelijkbare gedachte voor ogen te hebben. Sommige overtuigingen blijken pas werkelijk draagkracht te hebben wanneer zij onder druk komen te staan. Beproefdheid is meer dan doorzettingsvermogen. Het gaat om een geloof dat de confrontatie met weerstand, twijfel, teleurstelling of verlies heeft doorstaan en daardoor een zekere stevigheid heeft gekregen.

Opvallend is bovendien wat Paulus niet zegt. Hij beweert nergens dat verdrukking automatisch leidt tot geestelijke groei. Dat zou ook moeilijk vol te houden zijn. Hetzelfde lijden kan de ene mens milder maken en de andere verbitteren. Sommige mensen komen dichter bij God door een crisis; anderen raken juist vervreemd van Hem, of van het beeld van God dat zij jarenlang met zich hebben megedragen. Paulus beschrijft daarom geen algemene wetmatigheid van het menselijk bestaan. Zijn woorden moeten gelezen worden in het licht van de eerste verzen van het hoofdstuk. Hij spreekt over mensen die reeds "vrede met God" hebben ontvangen en die leven vanuit Gods genade. Binnen die relatie kan verdrukking uitgroeien tot volharding, volharding tot beproefdheid, en beproefdheid tot hoop.

Toch eindigt Paulus niet bij de beproefdheid. Zelfs niet bij een verdiept geloof. Het laatste woord behoort toe aan de "hoop" (*elpis*), een woord dat in het Nieuwe Testament veel sterker klinkt dan ons moderne begrip van hoop als wens of optimisme. Het verwijst naar een vertrouwen dat rust op Gods trouw en toekomst. Daarom sluit Paulus af met een verwijzing naar Gods liefde, uitgestort in het hart door de Heilige Geest. Dat is het fundament waarop de hele passage rust. Verdrukking, volharding, beproefdheid en hoop vormen geen ladder waarlangs de mens zich omhoogwerkt naar God. Zij beschrijven het werk van Gods genade in het leven van mensen die reeds door Hem zijn vastgehouden. Uiteindelijk draagt niet onze volharding de hoop, maar Gods liefde draagt onze volharding.

Samenoverleggen

4. Wij zouden wellicht zeggen: geloof brengt hoop, hoop geeft kracht, en kracht helpt ons om moeilijkheden te doorstaan. Waarom denk je dat Paulus precies de omgekeerde richting beschrijft?
5. Wat denk je dat Paulus bedoelt met *beproefdheid*? Op welke manieren kan een periode van lijden of onzekerheid iemands geloof verdiepen, veranderen of op de proef stellen?

6. Beproevingen brengen soms niet alleen geloof, maar ook angst, boosheid, trots of onzekerheid naar de oppervlakte. Waarom kan het confronterend maar tegelijk waardevol zijn wanneer moeilijke ervaringen zulke kanten van onszelf zichtbaar maken?
7. Hoe kunnen moeilijke ervaringen ons geloof beïnvloeden? Kunnen zij niet alleen ons vertrouwen in God versterken of verzwakken, maar ook ons beeld van God veranderen?
8. Waarom speelt het begin van hoofdstuk 5 (“vrede met God”) een belangrijke rol om verzen 3–5 juist te begrijpen?
9. Paulus eindigt zijn gedachtegang bij hoop en Gods liefde. Waarom is dat theologisch belangrijk? Wat zou er ontbreken als de tekst zou eindigen bij karaktervorming?

3. Tussen uitleg en vertrouwen

Na alles wat we tot nu toe hebben besproken, blijft de vraag uit de inleiding nog steeds overeind staan: kan God lijden gebruiken om ons geestelijk te vormen? Het Nieuwe Testament lijkt daar voorzichtig “ja” op te antwoorden. Paulus spreekt immers over verdrukking die kan uitgroeien tot volharding, beproefdheid en hoop ([Romeinen 5:3–5](#)). Jakobus schrijft zelfs dat de beproeving van het geloof volharding teweegbrengt ([Jakobus 1:2–4](#)), en Hebreëen spreekt over Gods opvoedende tucht die “later een vreedzame vrucht van gerechtigheid” voortbrengt ([Hebreëen 12:11](#)). Toch moeten we tegelijk oppassen voor een te snelle conclusie.

De Bijbel zegt nergens dat God lijden nodig heeft om mensen te vormen, alsof pijn een soort geestelijk lesmateriaal zou zijn waar God niet zonder kan. Dat zou moeilijk te rijmen zijn met de Bijbelse overtuiging dat lijden uiteindelijk een indringer is in Gods schepping en niet iets dat bij Zijn oorspronkelijke bedoeling hoorde. De dood verschijnt in Genesis niet als onderdeel van de goede schepping, maar als gevolg van de breuk tussen mens en God ([Genesis 3](#)). Paulus noemt de dood later zelfs “de laatste vijand” ([1 Korintiërs 15:26](#)). Ook Jezus’ omgang met ziekte, verdriet en dood laat zien dat Hij deze werkelijkheden niet beschouwde als iets normaal of wenselijks, maar als machten waartegen Gods koninkrijk juist in verzet komt.

Misschien ligt precies daar de spanning van het christelijk geloof. Enerzijds weigert de Bijbel het lijden te romantiseren. Jezus stond niet onbewogen tegenover verdriet, ziekte of dood. Hij weende bij het graf van Lazarus. Anderzijds weigert de Bijbel ook om het lijden het laatste woord te geven. God blijft blijkbaar in staat om zelfs door gebroken situaties heen te werken zonder daarom de auteur van het kwaad te worden. Jozef zegt tegen zijn broers: “[Jullie hadden kwaad tegen mij bedacht, maar God heeft dat ten goede gedacht](#)” ([Genesis 50:20](#)). Opvallend genoeg zegt Jozef niet dat het kwaad eigenlijk goed was. Het kwaad blijft kwaad. En toch blijkt Gods handelen groter te zijn dan de gebrokenheid van mensen.

Dat helpt misschien ook om een belangrijk onderscheid te maken. Een christelijke visie op lijden is niet hetzelfde als fatalisme. De Bijbel leert ons niet om passief te zeggen: “Alles gebeurt nu eenmaal zoals het moet gebeuren.” Integendeel, Jezus genas zieken, troostte gebrokenen en verzette Zich voortdurend tegen alles wat het leven vernietigt. Tegelijk nodigt de Schrift gelovigen uit om te vertrouwen dat zelfs momenten van verlies,

verwarring of terugval niet buiten Gods bereik vallen. Soms begrijpen mensen pas jaren later hoe bepaalde ervaringen hun geloof hebben verdiept, gezuiverd of veranderd. Soms begrijpen zij het nooit volledig. Ook dat moeten we eerlijk durven erkennen.

Samenoverleggen

10. Wat is volgens jou het verschil tussen geloven dat God lijden kan gebruiken en geloven dat God lijden nodig heeft om mensen te vormen?
11. Waarom denk je dat de Bijbel vaak geen volledige uitleg geeft voor het lijden, maar mensen eerder uitnodigt tot vertrouwen?